

Poľovníctvo a rybárstvo

7/2007

Ročník 59

Cena 40 Sk

ROTAČKY PRE KAŽDÉHO

Tvoria početnú rodinu, v ktorej má každý svoje poslanie a nadanie

Svedectvo poľovníka:

„Medved’
mi nedal šancu“

Splnený sen

Sivoň americký
nemusí byť len
náhodným úlovkom

LÍŠKA

už predbehla zajaca?

8 588 0011 415013 07

Sokol sťahovavý ako druh je široko známy už oddávna najmä vďaka sokoliarstvu. Zrod odbornej ornitológie sa viaže na vznik binomickej nomenklatúry, čiže dvojmenného pomenovania druhov, ktoré zaviedol švédsky učenec Carl von Linné svojim priekopníckym dielom „Systema naturae“ z roku 1758.

Dovtedy sa používali stručné popisy živočíchov. Až Linné zaviedol latinské rodové a druhové názvy. Sokolom dal pomenovanie Falco, ktoré vo svojom diele „De arte venandi cum avibus“ používal už na prelome 12. a 13. storočia cisár Friedrich II. Hohenštaufský.

Sokol sťahovavý sa s výnimkou Antarktídy vyskytuje na všetkých kontinentoch, čiže je kozmopolitný. Vytvára množstvo geografických rás a poddruhov. V súčasnosti ich veda uznáva 17. Najmenšie a najtmavšie, resp. najpestrejšie sfarbené jedince žijú v oblasti rovníka. Smerom k zemským pólom sa zväčšuje vzrast (Bergmannovo pravidlo) a znižuje sa pigmentácia, čiže intenzita sfarbenia (Glogerovo pravidlo).

Dospelý šat u všetkých rás charakterizuje sivomodré až sivočierne sfarbenie chrbta, tmavá hlava s výraznými čiernymi fúzmi, spodok tela má vždy typickú priečnu kresbu na bielom, sivomodrom až červenkastom podklade. Aj v šate mladých nachádzame podobnú uniformitu, variácie sa pohybujú od svetlejšieho k tmavšiemu a od sivšieho odtieňa k hrdzavejšiemu. Neoperené časti tela sú výrazne žlté, nohy mláďat niektorých poddruhov sú modré.

Je sťahovavý?

V literatúre zväčša nájdeme údaje: v zime stály, potulný alebo sťahovavý. V skutočnosti sú sťahovavé len populácie žijúce v extrémnejších zemepisných šírkach, populácie z teplejších oblastí sú stále alebo nanajvýš potulné.

Sibírska rasa Falco peregrinus calidus je v sťahovaní rekordérkou. Jedince tohto poddruhu boli zastihnuté vo Vietname, na Filipínach, Indomalajských ostrovoch a na ostrove Nová Guinea. Na americkom kontinente okružkovali dve mladé samice Falco peregrinus anatum v štáte Wisconsin pri kanadských hraniciach a hlásili ich od San José a Montevidea v Uruguaji vo vzdialenosti 115 km od seba. Mladého vtáka, krúžkovaného na juhu Grónska 4. 8. 1941, zastrelili na Kube 2. 12. 1941. Najväčšia vzdialenosť, ktorú prekonal sokol sťahovavý cestou na zimovisko bola 16 000 km. Takýto sokol sa

Slúbili sme mu večnú ochranu

Ladislav Fekete

„Čas letí ako najrýchlejší vták a slávna éra sokola sa chýli ku koncu. Človek už nepotrebuje jeho služby a posledné halali slávnych sokoliarov už dávno doznelo v našich lesoch. Iba ako vzdialená ozvena tých čias prichádza v niektorých krajinách znova do módy. Za vernú službu mu človek slúbil večnú ochranu. Je na nás, aby sme tento sľub dodržali!“

Špaček a Kovář: Dravci v letu

nu

FOTO: BOHUSLAV ČÍČEL

oprávnene volá stahovavý. Zo stredo európskej populácie sa uvádza najmä posun mladých jedincov smerom na západ a juhozápad – napríklad české krúžkované jedince zastihli v Belgicku, južnom Nemecku a Švajčiarsku, ale aj opačným smerom v Rusku pri Smolensku.

Tretí na hniezde

Zaujímavé fenomény poznáme z jeho hniezdnej biológie. Pred niekoľkými rokmi bol na východe Slovenska pozorovaný pár, ktorý mal pri hniezde „mladú asistentku“. Medzi „ochranármi“ diskutujúcimi o tomto jave okamžite začali kolovať aj domnienky o „nenormálnych jedincoch z umelých odchov“, ktoré sa nedopatrením dostali do voľnej prírody a údajne ohrozovali voľne žijúcu populáciu. Odborná literatúra pozná medzi množstvom iných pozoruhodností aj uvedený fenomén „tretieho pri hniezde“, známy dávno pred prvými odchovmi v zajatí. Stačí si zalistovať v Engelmannových „Die Raubvoegel Europas“ z roku 1928 a v monografii Wolfganga Fischera „Der Wanderfalke“ z roku 1967. V tejto knihe je aj fotografia mladého samca ako „tretieho na hniezde“ s mláďatami. V texte sa uvádza, že častejšie býva „tretím“ jedinec samčieho pohlavia a zväčša ide o mláďa z predchádzajúceho roka. Podobné prípady zdokumentovali aj Brüll a Kirmse.

Súdržnosť a adopcia

Podľa uvedených skutočností by sa zdalo, že väzba v rámci sokolieho páru je skôr voľná. Nasledujúci príbeh však dokazuje čosi úplne iné, navyše aj to, že párik nie je spolu len v hniezdnej dobe. R. Thiele napísal v dvadsiatych rokoch do nemeckých poľovníckych novín Deutsche Jägerzeitung: „Večer okolo 19. hodiny pristál po elegantnom zakrúžení na veži kostola sv. Sebastiana v Berlíne sokol stahovavý. Po chvíli začal bezmocne trepať krídlami a ďalekohľadom som zistil, že jednou nohou uviazol v škáre gotického kamenného ornamentu. Asi stočlenný dav sa prizeral márnemu pokusu hasičov o jeho vyslobodenie. Žil ešte šesť dní, jeho partner ho chodil kŕmiť.

FOTO: MIROSLAV ZUMRIK

Nevšedné vlastnosti

V minulosti pozorovali vedci a sokoliari javy, ktoré sa zdajú až neuveriteľné. Tak napríklad Fischer uvádza prípad z morského pobrežia, kde jeden pár sokola stahovavého prestahoval v zobáku svojich päť mláďat z hniezda, ktoré pôvodne postavil orliak morský a ktoré bolo ohrozené ťažbou, do starého opusteného hniezda myšiaka vzdialeného asi 200 m. Tam ich kŕmili až do vyletenia. Fischer uviedol za pojmom „v zobáku“ otáznik. Pozorovanie prenášania mláďat v zobáku za hlavu vo voliére môžem potvrdiť z vlastných skúseností.

V Durýnskom lese pozorovali samicu, ktorá po výstrele do vzduchu nechala padnúť svoje mláďa sotva schopné letu. Pravdepodobne ho chcela v pazúroch prepraviť na iné miesto.

Ďalšou nezvyčajnou vlastnosťou sokola stahovavého je, že sa nechá ľahko pripraviť o ťažko nadobudnutý úlovok inými predátormi. Extrémny prípad uvádza Brehm z Egypta z okolia jazera Mensaleh, kde sokol trikrát za sebou prenechal úlovok dobieďzajúcim hajám a až so štvrtou kačicou sa dokázal vzdialiť.

Každý silný predátor, ako je orol skalný, jastrab či sokol stahovavý, sa veľmi rád kúpe. Spomedzi dravcov ich v tom predčia snáď už len orliaky. Málokomu je však známe, že sokoly sú schopné okúpať sa aj počas nízkeho letu nad vodou, ako to bežne robia lastovičky. Sokol stahovavý mal a, žiaľ, ešte aj má množstvo nepriateľov. Dochádza k nelegálnym odstrelom, prenasledujú ho chovatelia holubov a žiaľ, „idú po ňom“ aj nezodpovední „sokoliari“.

Bolo dojemné sa prizerať, ako lačne požíral prineseného holuba. Moju ponuku výstrelom ukončiť jeho utrpenie rázne odmietli. Tak musel ešte niekoľko dní trpieť, visiac v pälave slnka, kým ho smrť nevyslobodila.“

Ďalším veľmi zaujímavým fenoménom je adopcia. Engelmann popisuje prípad, ktorý sa stal začiatkom 20. storočia v Eichsfelde. Oboch rodičov zastrelili pri skalnom hniezde, broky však neublížili mláďatám. Po troch dňoch „strelec“ pozoroval kŕmiaci pár, ktorý sa ujal osirelých mláďat. Autor už neuvádza, aký osud stihol náhradných rodičov. Podobný prípad uvádza Kleinschmidt z Porýnska. K takýmto javom môže prirodzene dochádzať len tam, kde je dobrá populácia s množstvom voľných jedincov. To je aj predpokladom javu bežne uvádzaného v staršej literatúre že v prípade úhynu jedného z partnerov si ten pozostalý rýchlo nachádza náhradu.

FOTO: BOHUSLAV ČÍČEL